

haptický plán „pouze“ Lednického parku, který tak může reálně sloužit mimo jiné jako pomůcka při pohybu touto památkou. Reliéfni deska dobře vyjadřuje dobovou snahu vytvořit ideální krajinu se střídajícími se loukami, rybníky a zalesněnými plochami doplněnými drobnou architekturou.

Litomyšl – zámek. Ačkoliv je jako památka UNESCO prohlášena pouze samotná stavba zámku, plán zcela logicky představuje toto typické šlechtické renesanční sídlo s vazbou na hospodářskou část a zahradu, která byla pro reprezentaci velmože nezbytná.

Olomouc – sloup Nejsvětější Trojice. Obdobně bylo postupováno v případě Olomouce. Namísto ztvárnění pouhého půdorysu sakrálního objektu, který sám o sobě není dostatečně vypovídající, se rozhodli tvůrci zobrazit celek náměstí, do něhož je sloup Nejsvětější Trojice zasazen. Plán tak vyjadřuje, jak je tato skvostná barokní architektura zasažena do interiéru v jádru středověkého města.

Praha – historické centrum – Zahrady pod Pražským hradem. Historické části Prahy byla věnována celá řada haptických modelů či reliéfů.¹¹ Rovněž s ohledem na měřítko této zóny se tvůrci reliéfů po dohodě se zadavatelem rozhodli ztvárnit komplex Zahrad pod Pražským hradem, o které pečuje Národní památkový ústav. Nevidomým se tak zpřístupňuje část Prahy, kterou by možná ke své návštěvě jinak nevolili. Reliéfni deska ukazuje logiku napojení městských paláců na zahrady a dále také to, jak náročný terén podhradí ovlivnil výslednou – terasovitou podobu zahrad.

Telč – historické centrum. Plán dobře vyjadřuje závaznost středověkých urbanistických a krajinných konceptů i pro řešení mladších, renesančních a barokních fází, které nově definovaly dominanty města. Nechybí ani zobrazení rybníků, takže je jednak dobře patrná fortifikační strategie a jednak se tím ozřejmuje, že vodní plochy na několik staletí vymezily rozsah městské zástavby.

Třebíč – bazilika sv. Prokopa a židovská čtvrť. Zobrazení půdorysů obou částí třebíčské památky UNESCO – židovského města a baziliky sv. Prokopa – deklaruje významový kontrast obrovské církevní stavby obklopené klášterními (později zámeckými) budovami vůči složité struktuře malého židovského města s jeho křivolakými uličkami.

Žďár nad Sázavou – poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Zatímco u jiných památek UNESCO o jejich esenci vypovídá spíše čelní pohled, zde je to právě půdorys zelenohorského poutního areálu, který nejlépe zachycuje mnohovrstevnatost díla geniálního architekta Santiniho tvořícího v souladu se zadavatelem – opatem Vejmluvou.

S novou návštěvnickou sezónou budou vytvořené půdorysy předány správcům jednotlivých pamá-

tek UNESCO. Jejich kvalitu a praktičnost prověří nevidomí při svých návštěvách dotčených areálů. Již nyní lze nicméně říci, že díky hmatovým reliéfům mohou získat informace, které nelze nahradit slovním popisem.

Přes zdárné dokončení projektu zůstávají před tvůrčí skupinou další výzvy: pro komplexní zprostředkování každé památky by bylo adekvátní poskytnout více úhlů pohledu či dokonce vybraný detail. Například u chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře si lze představit tvorbu nejen čelního pohledu a půdorysu, nýbrž také plastické ztvárnění klenby či řezu stavbou nebo nádherného portálu. Doufejme tedy, že vytvořený tým bude mít příležitost na započatou práci navázat.

Edukační pomůcky pořizované pro osoby se zdravotním znevýhodněním často oceňují a využívají všichni návštěvníci našich památek. Dochází tak k rozvoji občanské společnosti na principu inkluze: začlenění nevidomých a slabozrakých do společnosti, vzbuzení zájmu veřejnosti o kulturu nevidomých.¹² V konečném úhrnu se tak také uskutečňuje kvalitnější prezentace a interpretace památek.

Petr HUDEC

■ Poznámky

¹¹ Viz např. Vladimír Czumalo, *Praha – Královská cesta*, Praha 2007 (reliéfni zpracování David Linek a Jakub Hohnetschlager).

¹² Havlůjová – Hudec – Jordánová (pozn. 1), s. 133–138.

Barokní plán hřbitova ve Střílkách

Ve sbírkách newyorského Metropolitního muzea umění je pod číslem 69.504.1 uložena kresba označená jako „návrh pohřebního pomníku, anonymní německá práce 18. století“.¹ Ve skutečnosti je to návrh hřbitova v moravských Střílkách, nakreslený pro stavebníka Amanta Antonína hraběte Petřvaldského. Ten začal rodovou pohřební kapli stavět ve 30. letech 18. století a vysvěcena byla roku 1743.²

Nalezená kresba potvrzuje nedávná zjištění získaná při památkové obnově objektu,³ že stavba nebyla dokončena podle původního projektu, který počítal s monumentálnější ostěním dveří a s erbem stavebníka nahoře ve štítě. Navíc nám ukazuje, jak měla vypadat vysoká „stanová“ střecha a nakolik se liší od dnešního prozatímního zastřešení.

Na plánu také vidíme zamýšlené rozestavení soch: dva boční vstupy do krypty, na kterých dnes

stojí vázy, korunují na plánu dva andělé s nástroji Kristova umučení – žebříkem a sloupem. Níže po stranách těchto vstupů do krypty jsou pak ještě naplánované sochy andělů rozjímajících nad lidskými lebkami a smrtelností člověka. Myšlenka je jasná: Kristovo utrpení a jeho smrt, připomínaná v kapli při bohoslužbě, vykupuje člověka z nevyhnutelné smrti. Dva andělé, kteří na plánu stojí na schodišti před dveřmi kaple, odpovídají dnešní situaci, jenom jejich sokly měly být vyšší.

Sochařská výzdoba ohradní zdi byla podle plánu zamýšlena mnohem bohatší, než je dnes. Jednak zde mělo stát šest obelisků. Ty byly v 18. století nazývány pyramidami a symbolizovaly trvalost šlechtického věhlasu, který, udržován potomky, překoná i smrt jednotlivce. Mezi obelisky stojí dvě sochy biskupů nebo opatů s mitrou a berlou. Nejspíš to budou sv. Cyril a Metoděj, kteří se ze Střílek dostali do kostela v Tovačově. Vyloučit nemůžeme ani sochu stavebníka patrona, sv. Amanta (dnes v Troubkách nad Bečvou), ale té bychom přece jenom raději dopřáli místo uvnitř kaple poblíž oltáře.

Hrubá stavba kaple a hřbitova byla vysvěcena již 12. května roku 1743, aby bylo kde pohřbívat mrtvé: první poddanský pohřeb se zde konal 24. května 1743. Ale následovaly dva požáry městečka za sebou, smrt stavebníka, za rok poté smrt jeho mladého dědice, posledního Petřvaldského, a to zabránilo dokončení hřbitova. Ve sklepech stříleckého zámku zůstaly „po smrti barona Petřvaldského kamenné sochy, vytvořené s tolika úsilím a pilí, pod prkenným přikrovem“.⁴ V zámeckém inventáři z roku 1777 je jich zachyceno celkem 58: čtyři veliké nepoškozené, šest velikých poněkud poškozených, jedenáct malých nepoškozených a třicet sedm malých trochu poškozených.

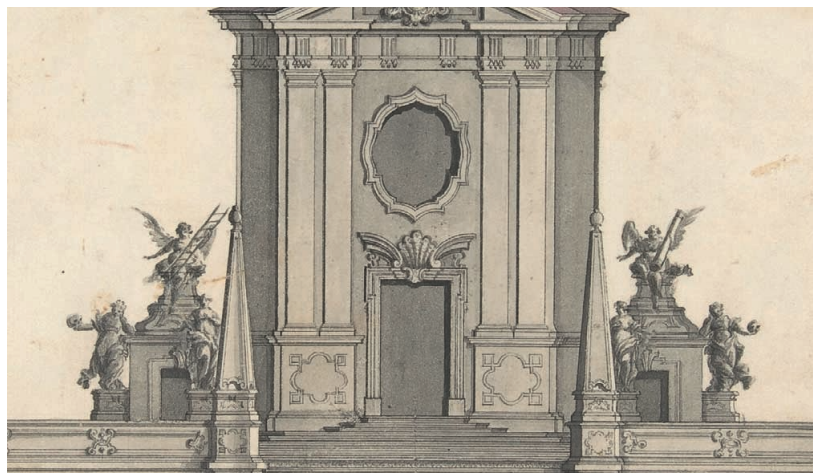
■ Poznámky

¹ Katalogový záznam je dostupný online na <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/335794>, vyhledáno 26. 6. 2018.

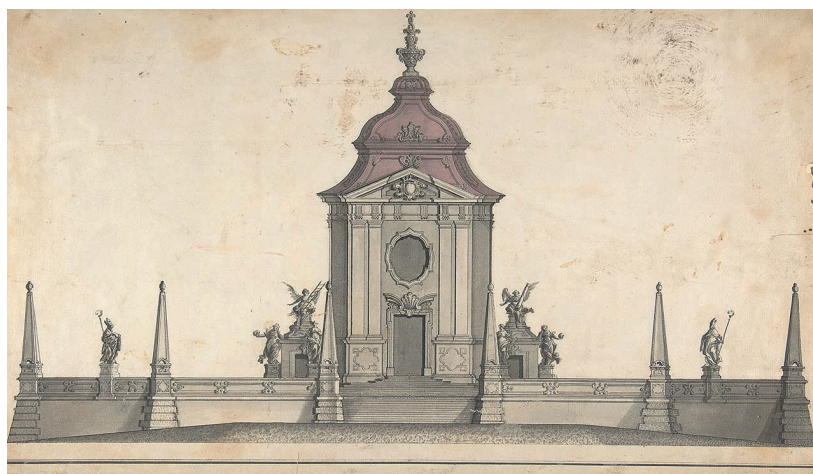
² Literatura k památce: Alena Jůzová-Škroblová, K problematice architektury hřbitova ve Střílkách. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* F5, 1961, s. 307–317. – Antonín Skřítek – Marie Skřítková, *Městečko Střílky*, 2001. – Nelly Komendová, Hřbitovní kaple ve Střílkách – obnova a nové poznatky, *Ingredere hospes* IX, 2016, s. 61–67. – Tereza Habartová, *Barokní hřbitov Střílky* (bákalářská práce), Seminář dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2017.

³ Komendová (pozn. 2).

⁴ Citováno dle Habartové (pozn. 2), s. 15. Autorem citátu je malíř a topograf Ignaz Chambers, který Střílky navštívil roku 1776.

1

2

3

Uváděný náklad na stavbu hřbitova padesát až osmdesát tisíc zlatých odpovídá náročnosti sochařské práce, která byla drahá. Stavbu samotnou zajistili poddaní v rámci robotní povinnosti. Palác v Praze stál tehdy dvacet tisíc zlatých, výstavby měšťanský dům na Staroměstském náměstí 7 000 zlatých.

Plánovaná stavba hřbitova ve Strážnici byla výjimečná a velkolepá. Ondřej Schweigel, který ještě viděl původní plány, píše v roce 1784 o „hřbitově obklopeném kolem dokola kamennými balustrádami a pilíři, na které mají být postavené rozličné kamenné sochy a pyramidy (obelisky) z kamene. Na konci uprostřed stojí od základu okrouhlý templ,

Obr. 1. Výřez plánu hřbitova ve Strážnici s detailem ostění dveří a sochařskou výzdobou, New York, Metropolitní muzeum umění. Převzato z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/335794>, vyhledáno 26. 6. 2018.

Obr. 2. Plán hřbitova ve Strážnici, New York, Metropolitní muzeum umění. Převzato z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/335794>, vyhledáno 26. 6. 2018.

Obr. 3. Pohled na areál nedokončeného hřbitova ve Strážnici. Foto: Klára Hodaňová, 2004.

pod kterým je hrobka, do které lze sestoupit pohodlně po obou stranách stavby. Tento templ měly rovněž zdobit kamenné sochy, vázy, pyramidy, které jsou již vytvořeny.“⁵ Plán nalezený v newyorském muzeu jeho slova plně potvrzuje.

Tomáš KLEISNER

■ Poznámky

⁵ Citováno dle Habartová (pozn. 2), s. 33.

Konfiskované osudy – hledání provenience movitých památek vyvlastněných v roce 1945

Dne 16. dubna 2018 se v Akademickém konferenčním centru v Husově ulici v Praze konala konference věnovaná poněkud kontroverznímu a opomíjenému tématu, a to konfiskaci movitých i nemovitých památek po roce 1945.

Konference se konala v rámci grantu NAKI II – Hledání provenience movitých kulturních statků zestátněných v roce 1945 občanům německé národnosti v severočeském regionu, jehož nositelem je Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., Praha.

Posluchače v příjemné ranní atmosféře a plném sále Akademického konferenčního centra přivítal a úvodní slovo pronesl ředitel Ústavu dějin umění AV ČR, Tomáš Winter. Poté byl již zahájen dopolední blok konference, ve kterém jako první vystoupila Kristina Uhlíková (ÚDU AV ČR, v. v. i., Praha). Ta posluchačům představila celý projekt, jenž se věnuje problematice konfiskací majetku na základě dekretů prezidenta republiky v roce 1945. Část takto zestátněných předmětů byla následně prohlášena za státní kulturní majetek a poté předána významným sbírkovým institucím nebo státním úřadům. Kristina Uhlíková auditorium krátce seznámila s dalšími aktivitami týkajícími se hledání provenience uměleckých děl v České republice a pak se již zaměřila na vlastní projekt. Ten byl z důvodu vysokého počtu obyvatelstva vysídleného z Československé republiky omezen pouze na severočeský region, a to Ústecký, Liberecký a západní část